

Verplichtingen: container of fysieke last

Masterscriptie over verschillend metafoorgebruik door Nederlandse liberale en sociaaldemocratische politieke partijen

Obligations: container or physical burden

Masterthesis on different use of metaphors by Dutch liberal and social-democratic political parties.

1^e lezer: G. Reijnierse

2^e lezer: J. Sanders

Radboud Universiteit Nijmegen
MA Communicatie en Beïnvloeding
Joey van Baarsel - s4294475

28 juni 2018

Samenvatting

Metaforen spelen een belangrijke rol in politieke communicatie (Mio, 1997). In deze scriptie is onderzocht op welke manier Nederlandse liberalen (VVD en D66) en sociaaldemocraten (GroenLinks en PvdA) verschillen in het gebruik van metafoorcategorieën. In een kwantitatieve en kwalitatieve corpusanalyse zijn de verkiezingsprogramma's en uitingen in plenaire vergaderingen van de twee stromingen onderzocht.

Uit de kwantitatieve analyse bleek dat de liberalen betrekkelijk meer gebruik maakten van metaforen uit de categorieën 'Aantallen en afmetingen', 'Wereld en milieu' en 'Psyche' dan sociaaldemocraten. Metaforen uit de categorieën 'Kunst en ambacht' en 'Leven en levende objecten' werden relatief vaker door sociaaldemocraten gebruikt. De kwalitatieve analyse liet zien dat de twee stromingen binnen dezelfde metafoorcategorie verschillende frames gebruikten. De verschillende frames waren te herleiden tot belangrijke primaire politieke opvattingen. De frames van liberalen waren overwegend gericht op vrijheid in de economie of maatschappij, wat te herleiden was tot de liberale opvatting met betrekking tot een afzijdige rol voor de overheid. Frames van sociaaldemocraten hadden meer betrekking op het bestrijden van ongelijkheid in de maatschappij, wat te herleiden was tot de sociaaldemocratische overtuiging dat de overheid een actieve rol moet hebben in de samenleving.

Ten slotte wordt in de discussieparagraaf besproken hoe de gevonden resultaten in deze scriptie aansluiten op bestaande literatuur, wat de beperkingen van het onderzoek waren en worden suggesties voor vervolgonderzoek gedaan.

Inleiding

Een belangrijk middel dat wordt gebruikt in politieke communicatie is de metafoor (Mio, 1997). Politici gebruiken metaforen om zichzelf, en hun (politieke) omgeving, te karakteriseren en abstracte begrippen te 'vertalen' naar meer tastbare en concrete aspecten, herkenbaar voor de kiezers in het dagelijkse leven (Boeynaems, Burgers, Konijn & Steen, 2017; Ottati, Renstrom & Price, 2014). Een metafoor kan politieke kwesties begrijpelijker maken en tegelijkertijd mensen emotioneren. Op die manier kan metafoorgebruik de afstand tussen logica en emotie verkleinen en ontvangers helpen bij de verwerking van relatief complexe informatie (Mio, 1997).

In Nederlandse politieke communicatie komt metaforisch taalgebruik voor, zoals te zien in onderstaande voorbeelden (Parlement & Politiek, 2017).

(1) “Alle kinderen die in Nederland **geworteld** zijn...” (Conceptverkiezingsprogramma GroenLinks, p. 37)

(2) “Deze **migratiegolf** is niet voorbij” (Verkiezingsprogramma VVD, p. 19)

Voorbeelden (1) en (2) laten het metafoorgebruik zien van de sociaaldemocratische politieke partij GroenLinks en de liberale partij VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie). Beide zinnen hebben betrekking op hetzelfde thema, immigratie, en in beide gevallen wordt verwezen naar een object met ‘natuurlijke’ eigenschappen. Dit doen de twee partijen echter aan de hand van verschillende metaforen. GroenLinks spreekt over de gevluchte kinderen in termen van de eigenschappen van een ‘plant’. De VVD daarentegen vergelijkt de groep immigranten met een ‘grote hoeveelheid water’ (een golf). Beide metaforen dragen eigenschappen van een natuurlijk fenomeen, respectievelijk een plant en een golf, over op een groep mensen. De boodschap die zij hiermee communiceren lijkt echter te verschillen. GroenLinks communiceert dat ook gevluchte kinderen hun oorsprong kunnen hebben in de Nederlandse ‘grond’. De VVD stelt dat een grote groep vluchtelingen vergelijkbaar is met een golf, wat enige mate van ‘dreiging’ impliceert.

Metafoorgebruik in politieke communicatie is al langere tijd onderwerp van wetenschappelijke literatuur (Charteris-Black, 2006; Lakoff, 2002; Musolff, 2016). Daarin werd, onder andere, aangetoond dat verschillend metafoorgebruik tussen verschillende politieke stromingen of partijen deels voortkomt uit de uiteenlopende politieke opvattingen en overtuigingen. Literatuur op het gebied van metafoorgebruik door Nederlandse politieke partijen of personen beperkt zich tot de ‘metaforische kracht’ van het taalgebruik van Geert Wilders, fractievoorzitter van de populistische Partij Voor de Vrijheid (PVV) (De Landtsheer et al., 2011). Dit maakt het vrijwel onmogelijk om uitspraken te doen over het onderscheid in metafoorgebruik tussen andere politieke stromingen, zoals de liberale en sociaaldemocratische politieke partijen in Nederland.

In de huidige studie staat het metafoorgebruik door Nederlandse politieke stromingen centraal. Daarbij is onderzocht in welke mate het metafoorgebruik in verkiezingsprogramma’s en plenaire vergaderingen van de Nederlandse liberalen (VVD en D66) en de sociaaldemocraten (GroenLinks en PvdA) van elkaar verschillen, en in hoeverre dit te herleiden is tot verschillende politieke wereldbeelden.

Metaforische framing

Entman (1993, p. 52) definieert *framing* vanuit communicatiewetenschappelijk perspectief als: “select[ing] some aspects of a perceived reality and mak[ing] them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described.” Aan de hand van een frame kunnen bepaalde delen van een boodschap selectief uitgelicht worden, en worden andere delen weggelaten (Entman, 1993). Op die manier kan, met behulp van een frame, een bepaalde kijk op de werkelijkheid weergegeven worden (Lakoff, 2004).

Eerder onderzoek stelt dat, vanuit de definitie van Entman (1993), frames enerzijds bestaan uit *framing devices* en anderzijds uit *reasoning devices* (Burgers, Konijn & Steen, 2016; Joris, d’Haenens & van Gorp, 2014). Framing devices hebben betrekking op ‘hoe’ iets gezegd wordt en worden ook wel linguïstische inhoud genoemd (Burgers et al., 2016). Voorbeelden van framing devices zijn stereotypen, archetypen, woordkeuze, argumenten en figuurlijk taalgebruik (Van Gorp, 2007). Bijvoorbeeld, door te stellen dat asielzoekers ‘indringers’ zijn, wordt gebruik gemaakt van het framing device ‘stereotype’ (iedere vreemdeling is een ‘indringer’) (Van Gorp, 2007). Het kan echter ook gesteld worden dat asielzoekers slachtoffers zijn van een bepaalde situatie. In dit geval is het framing device het archetype (een typerende rol) van het ‘onschuldige slachtoffer’ (Van Gorp, 2007).

Anderzijds bestaan frames uit reasoning devices, ook wel conceptuele inhoud genoemd (Burgers et al., 2016; Van Gorp, 2007). Reasoning devices zijn de onderliggende en onopvallende onderdelen van een boodschap en hebben betrekking op ‘wat’ er gezegd wordt. Reasoning devices hebben betrekking op de belangrijke functies van framing, zij dragen de probleemdefinitie, causale interpretatie, morele evaluatie en/of een oplossing aan (Entman, 1993; Van Gorp, 2007). Door te stellen dat asielzoekers ‘indringers’ zijn, wordt het probleem geïmpliceerd dat er een buitenstaander is die de ‘eigen’ groep kwaad wil doen (Van Gorp, 2007). Dit zal, over het algemeen, leiden tot een negatieve morele evaluatie. De oplossing die hiermee gesuggereerd kan worden, ondanks dat deze niet expliciet genoemd wordt, is dat de ‘eigen’ groep beschermd moet worden; de indringer moet tegengehouden of weggestuurd worden (Van Gorp, 2007). Op deze manier kunnen, aan de hand van conceptuele inhoud, ook informatie en overtuigingen geïmpliceerd worden die niet direct herkenbaar zijn in de tekst (Burgers et al., 2016). De framing devices en reasoning devices vormen samen het frame waarbinnen kwesties gepresenteerd worden.

Een specifieke vorm van framing vindt plaats middels specifieke linguïstische structuren, zoals figuurlijk taalgebruik. Framing aan de hand van figuurlijk taalgebruik wordt

ook wel figuratieve framing genoemd. Figuurlijk taalgebruik werd oorspronkelijk voornamelijk gezien als framing device, de linguïstische verpakking van een boodschap (De Landtsheer, De Vries & Vertessen, 2008; Deprez & Raeymaeckers, 2010). Recent onderzoek stelt echter dat de hyperbool, ironie en metaforen ook belangrijke conceptuele inhoud bevatten en hierdoor als reasoning device kunnen werken (Burgers et al., 2016; Joris et al., 2014). De hyperbool is een extreme overdrijving (Burgers et al., 2016). Bij ironie wordt het tegenovergestelde gezegd van wat bedoeld wordt. Met behulp van een metafoor kan over iets gesproken worden in termen van iets anders. Eerdere literatuur heeft van de metafoor aangetoond dat het een sterke drager van conceptuele inhoud is (Burgers et al., 2016; Lakoff & Johnson, 2003), wat het een geschikt middel voor framing maakt.

De essentie van metaforen ligt in “understanding and experiencing one kind of thing in terms of another” (Lakoff & Johnson, 2003, p.6). Aan de hand van metaforen kunnen mensen over het ene denken en spreken in termen van iets anders. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen talige metaforen en conceptuele metaforen. Voorbeelden van talige metaforen zijn de metaforisch gebruikte woorden in voorbeelden (3) – (5) (Lakoff & Johnson, 2003):

(3) “Is die afspraak je vijf uur **waard**?”

(4) “Hiermee **bespaar** je een half uur”

(5) “Die vertraging heeft me een uur **gekost**.”

De metaforisch gebruikte woorden ‘waard’, ‘bespaar’ en ‘gekost’ functioneren hierbij als linguïstische verpakking van een boodschap met betrekking tot tijd. Op deze manier functioneren metaforen als framing devices.

Lakoff en Johnson (2003) stellen echter in hun Conceptual Metaphor Theory (CMT) dat metaforen, naast talige inhoud, belangrijke conceptuele inhoud bevatten. In voorbeeld (3) wordt gesteld dat tijd een bepaalde ‘waarde’ heeft, vergelijkbaar met geld. Hiermee kan geïmpliceerd worden dat je tijd kan verliezen, winnen, geven of nemen. Dit komt ook naar voren in voorbeelden (4) en (5). In (4) wordt gesuggereerd dat een handeling tijd ‘kost’ wanneer het resultaat van de handeling is dat iemand minder tijd heeft. Een handeling waardoor iemand meer tijd overhoudt, ‘bespaart’ tijd (Voorbeeld 5). CMT stelt dat linguïstische metaforen, zoals in voorbeelden (3) – (5), clusteren in overkoepelende conceptuele structuren. Deze structuren worden *cross-domain mappings* genoemd, aangeduid als BESTEMMING-DOMEIN IS

BRON-DOMEIN (Lakoff & Johnson, 2003). ‘Waarde’, ‘kosten’ en ‘besparen’ zijn voorbeelden van verschillende talige metaforen die allemaal conceptuele inhoud van het brondomein ‘geld’ overbrengen naar het doeldomein ‘tijd’. De talige metaforen vallen in dit geval binnen de conceptuele metafoor TIJD IS GELD (Lakoff & Johnson, 2003).

Daarnaast functioneren conceptuele metaforen als reasoning devices doordat ze de belangrijke functies van framing kunnen vervullen (Burgers et al., 2016). Aan de hand van conceptuele inhoud kunnen metaforen een probleem, een morele evaluatie en oplossing voor dit probleem impliceren (Burgers et al., 2016). Middels de conceptuele metafoor TIJD IS GELD wordt in voorbeeld (5) het probleem geïmpliceerd dat iemand iets met een bepaalde waarde heeft ‘verloren’. Dit kan leiden tot een negatieve evaluatie, het is onprettig om iets te verliezen. In voorbeeld (4) wordt, middels een andere talige metafoor van dezelfde conceptuele metafoor, een oplossing voor dit probleem gesuggereerd. Deze oplossing is gericht op het ‘besparen’ van tijd, bijvoorbeeld door niet meer in de spits te vertrekken of een andere route te nemen. Op deze manier kunnen metaforen, naast hun functie als framing device, uitgaande van het linguïstische aspect van de metafoor, werken als reasoning device, doordat ze belangrijke conceptuele inhoud kunnen bevatten (Burgers et al., 2016). Dit maakt de metafoor bij uitstek een middel voor framing.

Metaforische framing en politieke communicatie

Het gebruik van metaforen als instrument voor framing komt onder andere voor in politieke communicatie (Mio, 1997). In de eerste plaats kunnen metaforen abstracte kwesties en begrippen verbinden aan concrete menselijke ervaringen (Ottati et al., 2014). Dit ondersteunt ontvangers van de politieke communicatie bij het verwerken van de vaak relatief complexe informatie. Voorbeeld daarvan is het framen van het ‘instituut’ Europa in de late jaren ’80 in de Duitse en Britse politiek, aan de hand van een ‘huis-metafoor’ (Musolff, 2000). In eerste instantie werd Europa voornamelijk beschreven in termen van een ‘robuust’ en ‘veilig’ gebouw dat binnenkort af zou zijn, later waren de metaforen meer gericht op gebreken en ‘scheuren’ in de constructie (Musolff, 2000). Op deze manier werd een complexe organisatie als Europa verbonden aan de concrete menselijke ervaringen met betrekking tot een huis. Een ander belangrijk argument voor de aanwezigheid van metaforen in politieke communicatie, is gestoeld op de stelling dat metaforen relatief grote persuasieve invloed kunnen uitoefenen (Burgers et al., 2016; Mio, 1997; Sopory & Dillard, 2002).

In verschillende studies is onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van metaforen in politieke communicatie en het metafoorgebruik door verschillende (politieke) stromingen of

partijen. Lakoff (2002) stelt dat in de Verenigde Staten de politiek conservatieven en politiek liberalen hun standpunten vormen rondom verschillende conceptuele metaforen, gebaseerd op twee verschillende typen van ‘de ideale familie’. De conservatieven geven de voorkeur aan het ‘Strict Father’-model (SF). Dit model gaat uit van de wereld als ‘fundamenteel gevaarlijke plek’, en ziet het leven als moeilijk. Deze familie kent een hiërarchische structuur, waar de vader autoriteit heeft en kostwinner is; de moeder regelt het huishouden en kinderen respecteren hun ouders. De liberalen geven de voorkeur aan het ‘Nurturant Parent’-model (NP). Dit model kent een meer ‘horizontale’ structuur, waarin ouders huishoudelijke taken delen. De familie is een team en zorgt voor elkaar. In het SF-model is ‘kracht’ een belangrijk element, in het NP-model is dit ‘zorgzaamheid’. Onderzoek naar het taalgebruik van de conservatieve politicus Bush en de liberale politicus Al Gore bevestigde deels dat de twee denkbelden een rol kunnen spelen in verschillend metaforisch taalgebruik (Cienki, 2005). Hoewel beide politici gebruik maakten van beide metaforische modellen, maakte Bush betrekkelijk meer gebruik van SF-metaforen en de liberaal Al Gore meer van de NP-metaforen.

Onderzoek naar metafoorgebruik tijdens de verkiezingscampagne van 2005 in het Verenigd Koninkrijk toonde aan dat centrumrechtse (Conservative Party) en extreemrechtse (British National Party) Britse politieke partijen verschillende metaforen toepasten bij het bespreken van het onderwerp ‘immigratie’ (Charteris-Black, 2006). Immigratie werd zowel door centrumrechtse als extreemrechtse partijen omschreven aan de hand van de metafoor IMMIGRATIE IS EEN NATUURRAMP: “A few years ago there was a *growing flood* of Roma asylum seekers...” (Charteris-Black, 2006, p. 571). Daarnaast werd het Verenigd Koninkrijk besproken in termen van een container, met de metafoor BRITAIN IS A CONTAINER: “Britain is *full up*...” (Charteris-Black, 2006, p. 575). Ondanks dat beide stromingen beide metaforen gebruikten, was het de Conservative Party (centrumrechts) die overwegend vaker de ‘container metafoor’ gebruikte. In communicatie van de British National Party (extreemrechts) kwam de ‘natuurramp metafoor’ relatief vaker voor.

Ook in Nederlandse politieke communicatie worden metaforen gebruikt. Onderzoek naar het metafoorgebruik van de Nederlandse politicus Geert Wilders stelt, onder andere, dat hij gebruik maakt van metaforen om onrust te zaaien (De Landtsheer et al., 2011). Zo noemt hij de toename van moslims in Nederland een “*tsunami* van islamisering”, waarmee hij een grote groep mensen bespreekt in termen van een grote hoeveelheid water (De Landtsheer et al., 2011). Met deze conceptuele metafoor IMMIGRATIE IS EEN NATUURRAMP, vereenvoudigt hij een complex verschijnsel als immigratie, en verbindt hier tegelijkertijd een negatieve connotatie aan (De Landtsheer et al., 2011). Hierbij wordt gesteld dat er een relatie is tussen de inhoud van

zijn taalgebruik, die betrekking hebben op extreemrechtse thema's, en de metaforische kracht van dit taalgebruik.

Naast de partij van de politicus Geert Wilders, PVV, kent de Nederlandse politiek dertien andere partijen (Parlement & Politiek, 2017). Deze partijen kunnen ingedeeld worden op basis van de stromingen 'liberalisme' en 'socialdemocratie' (Parlement & Politiek, 2017). Aanhangers van het liberalisme, 'liberalen', staan voornamelijk voor vrijheid (economische vrijheid, politieke vrijheid en vrijheid van meningsuiting) en rationalistisch individualisme (iedereen moet zijn eigen belangen nastreven) (Parlement & Politiek, 2017). De voornaamste liberale partijen van Nederland zijn de VVD en D66. De andere politieke stroming, de socialdemocratie, streeft naar een actieve rol van de overheid op, bijvoorbeeld, socio-economisch gebied (kleinere inkomensverschillen) (Parlement & Politiek, 2017). Socialdemocraten streven naar economische gelijkheid en staan kritisch ten opzichte van de vrijmarkteconomie. Partijen die als socialdemocratisch aangeduid worden, zijn GroenLinks en de PvdA. Eerdere studies op het gebied van metafoorgebruik door verschillende politieke stromingen hebben een relatie aangetoond tussen politieke ideologieën en metafoorgebruik (Charteris-Black, 2006; De Landtsheer et al., 2011; Lakoff, 2002). Op basis van de bevindingen van eerder onderzoek zou verwacht kunnen worden dat de verschillende denkbeelden van de Nederlandse liberalen en socialdemocraten resulteren in verschillend metafoorgebruik. Over de relatie tussen primaire denkbeelden en het metafoorgebruik van Nederlandse politieke stromingen is echter nog weinig bekend.

Met dit masterscriptieonderzoek wordt meer inzicht geboden in de verschillen in metafoorgebruik tussen Nederlandse politieke stromingen. Door onderscheid te maken tussen de liberalen (VVD en D66) en de socialdemocraten (GroenLinks en de PvdA), is onderzocht in hoeverre deze stromingen metaforen gebruiken om verschillende boodschappen te framen. Met de resultaten van dit onderzoek wordt een bijdrage geleverd aan de beperkte wetenschappelijke kennis over metafoorgebruik en framing door Nederlandse politieke partijen, die zich op dit moment beperkt tot het metafoorgebruik van politicus Geert Wilders. Op deze manier wordt het metafoorgebruik van Nederlandse politieke partijen verder in kaart gebracht. Met deze kennis kunnen daarnaast zowel journalistieke instanties als commerciële organisaties hun voordeel doen, door zich bewuster te zijn van de manieren waarop zij beïnvloed worden door metafoorgebruik in de Nederlandse politiek.

Naar aanleiding van de besproken literatuur is de volgende onderzoeksvraag voor de huidige masterscriptie geformuleerd:

In hoeverre is er onderscheid in metafoorgebruik door Nederlandse liberale partijen (VVD en D66) en sociaaldemocratische partijen (GroenLinks en PvdA)?

De onderzoeksvraag is beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

1) In hoeverre is er een relatie tussen politieke stroming en het gebruik van metafoorcategorieën?

2) Op welke manier verschillen de twee stromingen in het gebruik van dezelfde metafoorcategorieën?

Methode

Ter analyse van het metafoorgebruik in politieke communicatie, is een corpus samengesteld van de verkiezingsprogramma's en uitingen in plenaire debatten van vier Nederlandse politieke partijen.

Materiaal

Een indeling van het Nederlandse politieke spectrum is aan de hand van de stromingen 'liberalisme' en 'sociaaldemocratie' (Parlement & Politiek, 2018). Voor de analyse van de huidige scriptie is geselecteerd op de partijen die zich het sterkst profileren aan de hand van de primaire beginselen van deze stromingen. Parlement & Politiek (2018) stelt dat de meest liberale partijen in Nederland de VVD en D66 zijn (Parlement & Politiek, 2018). De meest sociaaldemocratische partijen in Nederland zijn SP, GroenLinks en PvdA. Het verkiezingsprogramma, een van de geanalyseerde communicatievormen, van de SP bestond grotendeels uit betrekkelijk korte opsommingen, in plaats van lopende teksten. De SP is daarom niet meegenomen in de analyse van deze scriptie.

In de eerste plaats zijn de verkiezingsprogramma's van de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 geanalyseerd. De verkiezingsprogramma's zijn geraadpleegd op de website Parlement & Politiek (2017). In verkiezingsprogramma's staan de centrale standpunten van de politieke partijen geformuleerd, gestructureerd op basis van kernthema's (bijvoorbeeld: veiligheid, economie, onderwijs, zorg, etc.; Parlement & Politiek, 2017). Om de invloed van het thema op het metafoorgebruik van de partijen te beperken, zijn hoofdstukken geselecteerd die betrekking hadden op twee specifieke onderwerpen: klimaat en economie. In de programma's van alle vier

partijen kwamen deze onderwerpen in vergelijkbare mate en wijze terug, wat een evenwichtige vergelijking mogelijk maakte. Dit was reden om op deze thema's te selecteren.

Ten tweede is data verzameld uit de verslagen van plenaire vergaderingen van de Tweede Kamer. De verslagen zijn geraadpleegd op de website van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2017). Hierbij is geselecteerd op verslagen van plenaire vergaderingen binnen een periode van zes maanden rondom verkiezingstijd (4 oktober 2016 tot 23 maart 2017). Ook de verslagen van plenaire vergaderingen zijn geselecteerd op basis van de thema's klimaat en economie, om consistentie met de verkiezingsprogramma's te waarborgen.

De corpusselectie vond plaats aan de hand van enkele specifieke criteria (vastgestelde bronnen, periodes en thema's). De corpusselectie is daarom gebeurd op basis van selecte steekproeftrekking.

Van iedere partij zijn ongeveer 5.000 woorden geselecteerd met betrekking tot het thema klimaat en 5.000 woorden met betrekking tot de economie (Tabel 1). Daarbij waren ongeveer 2.500 woorden afkomstig uit de verkiezingsprogramma's en 2.500 woorden van plenaire vergaderingen. Het uiteindelijke corpus bedroeg in totaal 41.301 woorden.

Tabel 1. *Aantal woorden per politieke partij, per thema, per bron. Verkiezingsprogramma's zijn aangeduid als VP, plenaire vergaderingen als PV.*

	Thema				Totaal
	Klimaat		Economie		
	VP	PV	VP	PV	
VVD	2.635	2.595	2.606	2.568	10.404
D66	2.576	2.604	2.681	2.561	10.422
GroenLinks	2.568	2.588	2.563	2.503	10.222
PvdA	2.573	2.566	2.529	2.585	10.253
Totaal	10.352	10.353	10.379	10.217	41.301

Procedure

In het uiteindelijke corpus is onderscheid gemaakt tussen inhoudswoorden en functiewoorden, met behulp van het programma FROG (Van Den Bosch, Busser, Daelemans & Canisius, 2007). FROG is een *part-of-speech tag*-programma (PoS-tag programma), waarmee woordsoorten automatisch onderscheiden kunnen worden. Functiewoorden hebben weinig of geen inhoudelijke betekenis en vervullen vooral een grammaticale functie. Voorzetsels en

lidwoorden zijn hier voorbeelden van. Inhoudswoorden dragen echter wel lexicale inhoud en vervullen hierdoor ook een meer inhoudelijke functie (Pragglejaz, 2007). Belangrijk onderdeel van deze scriptie is de manier waarop politieke wereldbeelden metafoorgebruik beïnvloeden. Daarom is ervoor gekozen om de analyse te richten op inhoudswoorden. Aan de hand van FROG is een selectie gemaakt van de volgende woordsoorten in het corpus: zelfstandige naamwoorden, werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden. Na selectie op inhoudswoorden kwam het te analyseren deel van het corpus uit op 23.434 woorden, zoals te zien in Tabel 2.

Tabel 2. *Aantal inhoudswoorden per politieke partij, thema en bron (in absolute aantallen). Aantal inhoudswoorden in verkiezingsprogramma's staan onder VP, in plenaire vergaderingen onder PV.*

	Thema				
	Klimaat		Economie		Totaal
	VP	PV	VP	PV	
VVD	1.565	1.447	1.520	1.439	5.971
D66	1.519	1.433	1.565	1.376	5.893
GroenLinks	1.514	1.449	1.474	1.355	5.792
PvdA	1.465	1.368	1.476	1.441	5.750
Totaal	6.063	5.697	6.035	5.611	23.406

Na de selectie op inhoudswoorden, is middels de *Metaphor Identification Procedure* (MIP; Pragglejaz Group, 2007) bepaald welke woorden als metaforisch geïdentificeerd konden worden. Deze analyse vindt plaats aan de hand van de volgende richtlijnen (Pragglejaz Group, 2007, p. 3):

1. *Read the entire text–discourse to establish a general understanding of the meaning.*
2. *Determine the lexical units in the text–discourse.*
3. *(a) For each lexical unit in the text, establish its meaning in context, that is, how it applies to an entity, relation, or attribute in the situation evoked by the text (contextual meaning). Take into account what comes before and after the lexical unit.*

(b) For each lexical unit, determine if it has a more basic contemporary meaning in other contexts than the one in the given context. For our purposes, basic meanings tend to be

- *More concrete [what they evoke is easier to imagine, see, hear, feel, smell, and taste];*
- *Related to bodily action;*
- *More precise (as opposed to vague);*
- *Historically older;*

Basic meanings are not necessarily the most frequent meanings of the lexical unit.

(c) If the lexical unit has a more basic current–contemporary meaning in other contexts than the given context, decide whether the contextual meaning contrasts with the basic meaning but can be understood in comparison with it.

4. If yes, mark the lexical unit as metaphorical

Voor het vaststellen van de basis- en contextuele betekenis van lexicale eenheden, is gebruik gemaakt van het Van Dale (online) woordenboek (2018). Voor de definities van Nederlandse woorden kent Van Dale (2018) twee woordenboeken: 1) ‘Dikke Van Dale’ en 2) Van Dale hedendaags Nederlands. De Dikke Van Dale biedt meer geschiedenis van een woord en hanteert ook betekenissen die tegenwoordig weinig gebruikt worden (Van Dale, 2018). De Van Dale hedendaags Nederlands is gericht op actuele betekenissen van woorden. MIP gaat uit van de contemporaine betekenissen van lexicale eenheden (Pragglejaz, 2007), daarom is in eerste instantie gebruik gemaakt van het Van Dale (online) woordenboek hedendaags Nederlands. Wanneer deze geen uitsluitsel bood, is de online-versie van de ‘Dikke Van Dale’ (2018) geraadpleegd. Een voorbeeld van een situatie waarin de Dikke Van Dale (2018) werd geraadpleegd, was in het geval van ‘omwenteling’. De basisbetekenis was te herleiden uit Van Dale hedendaags Nederlands (2018), aan de hand van de definitie ‘draaiing van voorwerp om zijn as’. Anders dan ‘revolutie’, bood Van Dale hedendaags Nederlands geen definitie die de contextuele betekenis van ‘omwenteling’ volledig omvatte. Hierop werd de Dikke Van Dale (2018) geraadpleegd en de definitie ‘algehele verandering in de toestand van iets’ aangetroffen. Deze definitie was meer in lijn met de contextuele betekenis, waardoor ‘omwenteling’ als metafoor geïdentificeerd kon worden.

Aan de hand van de Metaphor Identification Procedure zijn 2.201 lexicale eenheden als metaforisch geïdentificeerd (Tabel 3).

Tabel 3. *Metaforisch geïdentificeerde lexicale eenheden per politieke partij, in absolute aantallen.*

Politieke partij	Metaforisch		Totaal
	Wel	Niet	
VVD	592	5.379	5.971
D66	663	5.230	5.893
GroenLinks	487	5.305	5.792
PvdA	459	5.291	5.750
Totaal	2.201	21.205	23.406

Voor het vaststellen van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het aantal metaforisch gemarkeerde woorden, is een selectie van 2.208 inhoudswoorden onafhankelijk geanalyseerd door twee codeurs. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de variabele Metaforisch was matig: $\kappa = .40$, $p < .001$. De invloed van dit resultaat op de validiteit van het onderzoek is toegelicht in de discussieparagraaf.

Na de identificatie van de metaforisch gebruikte woorden zijn de woorden gecategoriseerd met behulp van de UCREL Semantic Analysis System tagger (USAS tagger; Piao, Bianchi, Dayrell, D'Egidio & Rayson, 2015). Omdat de verzamelde verkiezingsprogramma's en verslagen van plenaire vergaderingen in het Nederlands zijn, is de Nederlandse variant van de USAS tagger gebruikt (Piao et al., 2015; Tiberius & Schoonheim, 2014). De USAS tagger is een programma dat een automatische semantische analyse uitvoert op lexicale eenheden. Het programma gebruikt hiervoor een *tagset*: een verzameling van 'labels' met betrekking tot de betekenissen van woorden en *Multi-Word Units* (MWE), lexicale eenheden die uit meerdere woorden bestaan. De Engelse tagset is gebaseerd op Tom McArthur's *Longman Lexicon of Contemporary English* (Archer, Wilson & Rayson, 2002). Voor de Nederlandse variant zijn de woorden in deze tagset vertaald naar het Nederlands, aan de hand van het Nederlands-Engels woordenboek van Tiberius & Schoonheim (2014). Deze labels, ook wel categorieën, van de USAS tagger worden weergegeven in Tabel 4. Met behulp van de USAS tagger is een eerste overzicht gecreëerd van de brondomeinen waar de metaforisch gebruikte woorden betrekking op hadden.

Tabel 4. De 21 categorieën van de USAS tagger (Archer et al., 2002), vertaald naar het Nederlands.

A Algemeen en Abstract	B Lichaam en individu	C Kunst en ambacht	E Emotie
F Voedsel en landbouw	G Overheid en maatschappij	H Architectuur en huisvesting	I Geld en commercie
K Vermaak, sport en spel	L Leven en levende objecten	M Beweging en locatie	N Aantallen en afmetingen
O Substanties en materialen	P Educatie	Q Taal en communicatie	S Sociaal
T Tijd	W Wereld en milieu	X Psyche	Y Wetenschap en technologie
Z Namen en grammatica			

De USAS tagger stelde in sommige gevallen meerdere categorieën voor een woord voor. Een voorbeeld hiervan is het woord ‘achterkant’, dat de tagger zowel in de categorieën ‘Lichaam en individu’, ‘Beweging en locatie’ en ‘Aantallen en afmetingen’ plaatste. Om de consistentie van de categorisatie van de metaforisch gebruikte woorden te waarborgen, is door één codeur (de auteur van deze scriptie) bepaald op welke categorie de lexicale eenheid voornamelijk betrekking had. Voor de definitieve categorisatie is uitgegaan van de uitleg van het USAS categorieën systeem door Archer et al. (2002) en een lijst met Nederlandse woorden die eerder door de USAS tagger gecategoriseerd zijn. Deze lijst is geraadpleegd op de website van USAS (2018). Eenheden die de tagger niet aan een categorie kon toewijzen, werden door het programma onder Z99 (*Unmatched*) geplaatst. De lexicale eenheden in categorie Z99 zijn door de codeur geanalyseerd en in de categorie geplaatst die het meeste aansloot op de ‘basisbetekenis’ van de eenheid. Dit is gebeurd voor 724 gevallen. Bijvoorbeeld in het geval

van “...de *fundamenten* van de economie...” (Verkiezingsprogramma GroenLinks). De USAS tagger plaatste ‘fundament’ in categorie Z99. De codeur stelde echter vast dat dit betrekking had op de basis van een bouwwerk (Van Dale, 2018) en plaatste de metafoor in categorie H (‘Architectuur en huisvesting’).

In de kwalitatieve analyse zijn de opvallende verschillen tussen de twee stromingen in het gebruik van dezelfde metafoorcategorie onderzocht. De analyse is gebaseerd op metaforen die aan de hand van de USAS tagger in categorieën zijn onderverdeeld. Daarbij is geselecteerd op de vijf grootste metafoorcategorieën. De methode voor de kwalitatieve analyse is gebaseerd op de methode voor het identificeren en classificeren van metaforen van Steen (2007). In deze methode worden talige metaforen geïdentificeerd volgens de MIP (Pragglejaz, 2007). Aan de hand van verschillende stappen (identificatie van proposities, open vergelijkingen en analogische structuren) wordt vervolgens een conceptuele *cross-domain mapping* aan de talige metafoor toegekend. Op vergelijkbare wijze is in de kwalitatieve analyse van deze scriptie gebruik gemaakt van de middels MIP geïdentificeerde metaforen in de kwantitatieve analyse. De stappen om de betekenis van de metafoor als conceptuele *cross-domain mapping* mee te achterhalen, verschillen echter van de methode van Steen (2007). In de huidige scriptie is in eerste instantie uitgegaan van de benaming van de categorie waaronder de USAS tagger de lexicale eenheid plaatste. Vervolgens zijn verschillende metaforisch gebruikte woorden, die betrekking hadden op hetzelfde conceptuele domein, geanalyseerd. Gebaseerd op de conceptuele metaforen uit de *Master Metaphor List* (Lakoff, Espenson & Schwartz, 1991) is een definitieve benaming aan de conceptuele metafoor toegekend. Wanneer in de Master Metaphor List geen geschikte benaming gevonden kon worden, is de benaming voor de conceptuele metafoor vastgesteld op basis van de gevonden talige metaforen.

Tot slot is in de kwalitatieve analyse per conceptuele metafoor onderzocht op welke manier het gestelde frame (probleem, evaluatie en oplossing) aansloot op de primaire beginselen van de politieke stroming die de metafoor gebruikt. Het frame werd bepaald door in het corpus verschillende talige metaforen te achterhalen die betrekking hadden op hetzelfde conceptuele domein. Het frame dat hiermee gesteld werd is vervolgens gekoppeld aan de primaire beginselen van de betreffende stromingen, zoals deze gedefinieerd zijn op de website Parlement & Politiek (2018).

Statistische toetsing

Om te onderzoeken of de liberalen en sociaaldemocraten metafoorcategorieën verschillend gebruiken in hun verkiezingsprogramma’s en plenaire debatten, is zowel een kwantitatieve als

kwalitatieve analyse uitgevoerd. Aan de hand van een Chi-kwadraattoets is onderzocht in hoeverre er een verband is tussen politieke stroming en de mate waarin een metafoorcategorie gebruikt wordt. Vervolgens is in een kwalitatieve analyse onderzocht op welke manier de twee stromingen inhoudelijk verschillen in het gebruik van eenzelfde metafoorcategorie, waarbij uit is gegaan van de categorisatie van de USAS tagger. Daarnaast is met behulp van de Master Metaphor List (Lakoff et al., 1991) een conceptuele metafoor aan het patroon van metaforisch gebruikte woorden toegekend.

Resultaten

De algemene verdeling van metaforen over de categorieën van de USAS tagger laat zien dat metaforen uit de categorie ‘Beweging en locatie’, zowel bij liberalen (27.8%) als bij sociaaldemocraten (28.5%), relatief het vaakst voorkwamen. De categorieën die relatief het minste voorkwamen bij liberalen waren ‘Educatie’ (0.2%) en ‘Leven en levende objecten’ (0.2%). Voor de sociaaldemocraten waren dit ‘Wetenschap & technologie’ (0.3%) en ‘Wereld en milieu’ (0.3%).

Uit een χ^2 -toets tussen Metafoorcategorie en Politieke Stroming bleek een significant verband te bestaan ($\chi^2(20) = 36.71, p = .013$). Sociaaldemocratische partijen bleken relatief meer metaforen te gebruiken van de categorie ‘Kunst en ambacht’ (1.5%) dan de liberale partijen (0.6%). Daarnaast kwamen metaforen van de categorie ‘Leven en levende objecten’ vaker voor bij sociaaldemocraten (1.2%) dan bij de liberalen (0.2%). De liberalen gebruikten vaker metaforen van de categorie ‘Aantallen en afmetingen’ (13.3%) dan de sociaaldemocraten (10.4%). Ook metaforen van de categorie ‘Wereld en milieu’ werden vaker gebruikt door liberalen (1.1%) dan door sociaaldemocratische partijen (0.3%). Tot slot werden metaforen uit de categorie ‘Psyche’ vaker gebruikt door liberalen (4.1%), ten opzichte van de sociaaldemocraten (2.5%). Tabel 3 geeft de resultaten weer van de kwantitatieve analyse voor de categorieën van de USAS tagger.

Tabel 3: USAS categorieën per politieke stroming in absoluten en relatieve aantallen (tussen haakjes).

Categorie	Politieke stroming	
	Liberalen	Sociaaldemocraten
(A) Algemeen en abstract	136 (10.8)	101 (10.7)
(B) Lichaam en individu	96 (7.7)	79 (8.4)
(C) Kunst en ambacht	8 (0.6) ^a	14 (1.5) ^b
(E) Emotie	20 (1.6)	10 (1.1)
(F) Voedsel en landbouw	5 (0.4)	7 (0.7)
(G) Overheid en maatschappij	12 (1.0)	16 (1.7)
(H) Architectuur en huisvesting	23 (1.8)	29 (3.1)
(I) Geld en commercie	51 (4.1)	44 (4.7)
(K) Vermaak, sport en spel	48 (3.8)	34 (3.6)
(L) Leven en levende objecten	2 (0.2) ^a	11 (1.2) ^b
(M) Beweging en locatie	349 (27.8)	270 (28.5)
(N) Aantallen en afmetingen	167 (13.3) ^a	98 (10.4) ^b
(O) Substanties en materialen	126 (10.0)	103 (10.9)
(P) Educatie	3 (0.2)	4 (0.4)
(Q) Taal en communicatie	39 (3.1)	27 (2.9)
(S) Sociaal	80 (6.4)	57 (6.0)
(T) Tijd	17 (1.4)	12 (1.3)
(W) Wereld en milieu	14 (1.1) ^a	3 (0.3) ^b
(X) Psyche	52 (4.1) ^a	24 (2.5) ^b
(Y) Wetenschap en technologie	6 (0.5)	3 (0.3)
Totaal	1.254 (100)	946 (100)

Opmerking. Waarden die significant van elkaar verschillen zijn aangegeven met een a en b in superscript.

Kwalitatieve resultaten

Eerder onderzoek (Lakoff, 2002) heeft laten zien dat, ondanks het ontbreken van significante kwantitatieve verschillen, er wel sprake kan zijn van kwalitatieve inhoudelijke verschillen. Daarom is besloten om, middels een kwalitatieve analyse, de vijf grootste metafoorcategorieën inhoudelijk te onderzoeken. In de kwalitatieve analyse is, aan de hand van opvallende patronen, onderzocht op welke manier de liberalen en sociaaldemocraten gebruik maken van eenzelfde metafoorcategorie. In de methodesectie is toegelicht op basis van welke richtlijnen de kwalitatieve analyse is uitgevoerd. In de kwalitatieve analyse zijn opvallende verschillen gevonden in het gebruik van de categorieën: 1) ‘Beweging en locatie’, 2) ‘Aantallen en afmetingen’ en 3) ‘Lichaam en individu’. In de twee andere veelgebruikte categorieën, ‘Substanties en materialen’ en ‘Algemeen en abstract’, waren geen opvallende patronen te herkennen. In deze sectie wordt de inhoudelijke analyse van de vijf grootste metafoorcategorieën uiteengezet.

Beweging en locatie

De grootste categorie, zowel voor de liberalen als sociaaldemocraten, was ‘Beweging en locatie’. Hoewel de kwantitatieve analyse geen significant verschil liet zien in de relatieve frequenties van deze categorie bij de twee stromingen, werd in de kwalitatieve analyse een opvallend verschil gevonden. De liberalen gebruikten metaforen uit deze categorie om te spreken over de economische ‘positie’ van Nederland.

(6) *Sterker nog, er zijn nu al enorme economische kansen. Nederland kan en moet **vooroplopen**.* (Verkiezingsprogramma D66)

(7) *We kunnen hierin als Nederland **vooroplopen** of **volgen**.* (Verkiezingsprogramma D66)

(8) *“Ook bij bestaande kantoren kunnen in energiebesparing nog flinke **stappen** worden gezet. De overheid moet hierin **vooroplopen**”* (Verkiezingsprogramma D66)

(9) *“Binnen Europa **hangen** wij als Nederland in daden echter **achteraan**...”* (Verkiezingsprogramma D66)

In het verkiezingsprogramma van D66 kwamen meerdere metaforen uit de categorie Beweging en locatie voor. Om een beeld te geven van de manier waarop de talige metaforen in (6) – (9) geïdentificeerd zijn, wordt de MIP-analyse uiteengezet voor ‘vooroplopen’ in (6). In de context van voorbeeld (6) bespreekt D66 de economische kansen die ontwikkelingen in de richting van duurzame brandstoffen bieden. De contextuele betekenis van ‘vooroplopen’ is te definiëren als ‘het voorbeeld geven, als eerste iets doen’ (Van Dale, 2018). Een meer basisbetekenis van ‘vooroplopen’ is ‘aan het hoofd van een rij of stoet lopen’ (Van Dale, 2018). De contextuele en basisbetekenis verschillen van elkaar. De contextuele betekenis heeft betrekking op het nemen van initiatief in een economische ontwikkeling, de basisbetekenis gaat over het lopen op een bepaalde positie. Tegelijkertijd is er overeenkomst tussen de twee betekenissen, doordat beide verwijzen naar het hebben van de eerste positie in een beweging. Aan de hand van deze analyse is ‘vooroplopen’ geïdentificeerd als metafoor.

Naast talige inhoud, bevat een metafoor conceptuele inhoud (Lakoff & Johnson, 1993). Om de conceptuele inhoud te duiden, is in eerste instantie vastgesteld onder welke categorie de USAS tagger de metaforen in (6) – (9) plaatste, in dit geval de categorie Beweging en locatie. Daarnaast zijn de verschillende metaforen in de voorbeelden onderzocht en is bepaald tot welke overkoepelende metafoor zij behoren. In (7) en (9) wordt gesproken over ‘vooroplopen’, ‘volgen’ en ‘achteraan hangen’ in de economie, waarmee conceptuele inhoud met betrekking tot de positie in een beweging of formatie wordt toegepast op de mate van economisch succes van een land. Daarnaast stelt D66 dat er ‘flinke stappen’ gezet moeten worden (voorbeeld 8), waarmee bedoeld wordt op het uitvoeren van economische ontwikkelingen, die uiteindelijk zullen leiden tot een betere ‘positie’ in deze beweging. Gesteld kan worden dat de liberalen, op overkoepelend niveau, eigenschappen van de positie in een beweging (brondomein) toepassen op het succes van hun economische ontwikkeling (doeldomein). De benaming uit de *Metaphor List* (Lakoff et al., 1991) die het meeste aansluit op deze conceptuele metafoor is BETER ZIJN IN EEN DYNAMISCHE SITUATIE IS VERDER OP EEN PAD ZIJN.

De metafoor functioneert daarnaast als reasoning device door, aan de hand van conceptuele inhoud, een frame te stellen voor een probleem, evaluatie en oplossing (Burgers et al., 2016). Dit frame is te verbinden aan bepaalde liberale opvattingen. De denkwijze van liberale partijen is gericht op vrijheid voor het individu (Parlement & Politiek, 2018). Vanuit de vrijemarkttheorie, gebaseerd op deze denkwijze, wordt concurrentie gestimuleerd. Dit betekent dat een land zich (economisch) concurrerend op moet stellen wanneer het succesvol wil zijn. Aan de hand van de metafoor in (9) wordt de competitiviteit van Nederland in twijfel getrokken, door het probleem te stellen dat Nederland ‘achteraan hangt’ in economische

ontwikkeling. In (9) wordt een negatieve evaluatie gesuggereerd, door te stellen dat Nederland ‘achteraan hangt’ in daden. Een oplossing voor het probleem en de evaluatie is te zien in (8), waar wordt gesuggereerd dat Nederland ‘flinke stappen’ moet zetten. Hiermee wordt bedoeld op het investeren in economische ontwikkelingen. Op deze manier kan, aan de hand van de conceptuele metafoer, gesuggereerd worden dat Nederland zich concurrerend op moet stellen in de wereldeconomie. Dit is te rijmen met de visie van liberalen ten opzichte van concurrentie in de markt.

De sociaaldemocraten gebruikten metaforen uit deze categorie wanneer zij spraken over de machtsverdeling in het bedrijfsleven.

(10) *“De lonen aan de **top** stijgen jaar op jaar, terwijl de **lage** en middeninkomens niet profiteren.”* (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(11) *De beloningen in de **top** van het bedrijfsleven...”* (Verkiezingsprogramma PvdA)

(12) *“Wij willen dat een redelijke verhouding tussen beloningen aan de **top** en de **laagste** loongroepen wordt hersteld.”* (Verkiezingsprogramma PvdA)

(13) *“Bedrijven moeten de beloningsverhouding tussen de **top** en de **laagste** inkomens publiceren.”* (Verkiezingsprogramma PvdA)

(14) *Is de heer Nijboer het ook met mij eens dat dit uiteindelijk heeft opgeleverd dat er aan de **onderkant** van het **inkomensgebouw** een veel kleinere procentuele koopkrachtstijging is geweest dan aan de **bovenkant**?* (GroenLinks, plenaire vergadering)

In de verkiezingsprogramma’s en plenaire vergaderingen gebruikten de sociaaldemocraten verschillende hoogteaanduidingen wanneer zij spraken over inkomens in het bedrijfsleven. In de volgende MIP-analyse is uitgegaan van ‘top’ in voorbeeld (12). In deze context is een top te definiëren als ‘de beste, belangrijkste of hoogste groep’ (Van Dale, 2018), in dit geval op het gebied van de inkomensverdeling. De basisbetekenis van dit begrip is meer gericht op een fysieke locatie, door Van Dale (2018) gedefinieerd als het ‘uiterste, bovenste gedeelte van een

voorwerp of ruimte'. De contextuele betekenis en basisbetekenis verschillen van elkaar. De eerste gaat over een groep mensen met betrekkelijk veel inkomen, de tweede over een fysieke locatie op het hoogste punt van een voorwerp of ruimte. Tegelijkertijd is er overeenkomst, beide betekenissen duiden op het hebben van een bepaalde positie. Op basis van deze analyse is 'Top' geïdentificeerd als metafoor.

De USAS tagger kenmerkte de metaforen in (10) – (14) als onderdeel van de categorie Beweging en locatie. Daarnaast zijn de metaforisch gebruikte woorden in voorbeelden (10) – (14) onderzocht om de overkoepelende conceptuele metafoor te bepalen. In (10) – (13) wordt gesproken over de 'top' van het bedrijfsleven. Hiermee wordt conceptuele inhoud van een object met zekere hoogte toegepast op het bedrijfsleven. In voorbeeld (14) wordt dit object het 'inkomensgebouw' genoemd. Mensen met relatief veel inkomen bevinden zich aan de top of bovenkant van dit gebouw (voorbeelden 10 – 14). Mensen met minder inkomen bevinden zich op een 'lage positie' (voorbeelden 10, 12 en 13) of aan de 'onderkant' (zie 14). Op overkoepelend niveau kan gesteld worden dat sociaaldemocraten eigenschappen van een gebouw (brondomein) toepassen op de inkomensverdeling in Nederland (doeldomein). De benaming die aansluit bij deze conceptuele metafoor is INKOMENSVERDELING IS EEN GEBOUW. De benaming is vastgesteld op basis van de besproken conceptuele inhoud. De Master Metaphor List (Lakoff et al., 1991) bood hier geen benaming voor die besproken inhoud volledig duidde.

Daarnaast functioneert de metafoor als reasoning device, door een probleem, evaluatie en oplossing te framen. Het frame dat de metafoor stelt, is te verbinden aan bepaalde sociaaldemocratische opvattingen. Een belangrijk beginsel van de sociaaldemocraten is het bestrijden van ongelijkheid en het verbeteren van de sociaaleconomische positie van arbeiders (Parlement & Politiek, 2018). In (12) en (14) spreken de sociaaldemocraten over ongelijkheid en onredelijke verhoudingen tussen de mensen met veel inkomen en de mensen met minder inkomen. Hiermee wordt het probleem geïmpliceerd dat er een 'afstand' is tussen de 'top' en de 'onderkant' van de inkomensverdeling. Dit duidt op een bepaalde mate van ongelijkheid voor de arbeider, die zich niet aan de top maar op een lagere positie bevindt. Dit probleem kan negatief geëvalueerd worden door de doelgroepen van de sociaaldemocraten, de lage- en middenklasse, voor wie deze ongelijkheid nadelig is. Een ander sociaaldemocratisch beginsel is dat de overheid een actieve rol moet hebben in het welzijn van de bevolking, zowel op sociaal als op economisch vlak (Parlement & Politiek, 2018). Een oplossing wordt aangedragen in (12) en is gericht op het herstellen van de redelijke verhoudingen, Hiermee wordt geïmpliceerd dat de afstand tussen de 'onderkant' en de 'bovenkant' verkleind moet worden. Deze oplossing

impliceert een actieve rol van de overheid in het controleren van deze verhoudingen binnen de economie en sluit aan op de sociaaldemocratische overtuiging met betrekking tot het bestrijden van ongelijkheid in de samenleving (Parlement & Politiek, 2018).

Aantallen en afmetingen

De kwantitatieve analyse toonde aan dat metaforen uit de categorie ‘Aantallen en afmetingen’ relatief vaker gebruikt werden door liberale partijen dan door sociaaldemocratische partijen. In de kwalitatieve analyse bleek dat beide stromingen ook op een andere manier gebruik maken van deze categorie. De liberalen gebruiken deze categorie, onder andere, om te spreken over eigenschappen van beleid.

(15) *“Het mededingingsbeleid moet ook in verduurzaming van productieketens **ruimte** bieden om binnen sectoren afspraken te maken.”* (Verkiezingsprogramma D66)

(16) *“Bedrijven die niet betrokken zijn bij de totstandkoming van een cao, vallen niet verplicht **onder** die cao. Dit geeft **ruimte** om zelf afspraken te maken over jouw contract.”* (Verkiezingsprogramma VVD)

(17) *“Als je bewust kiest voor zelfstandigheid, moet je natuurlijk zo veel mogelijk **ruimte** krijgen. Want met minimale verplichtingen heb je maximale **ruimte** om te ondernemen.”* (Verkiezingsprogramma VVD)

(18) *“Het gaat dan om afspraken **binnen** het energieakkoord en afspraken met heel veel partners, die niet alleen leiden tot duurzame energie **binnen** de kolenindustrie — ik noem biomassa — maar ook tot duurzame windenergie.”* (VVD, plenaire vergadering)

Het gebruik van het woord ‘ruimte’ kwam meerdere keren voor in de verkiezingsprogramma’s van D66 en de VVD, en werd tijdens een plenaire vergadering gebruikt door een van de VVD-politici. Om te illustreren op welke manier de talige metaforen geïdentificeerd zijn, wordt voor de MIP-analyse uitgegaan van ‘ruimte’ in voorbeeld (15). In de context van (15) bespreekt de VVD de mate waarin het beleid rondom verduurzaming mogelijkheid biedt om binnen sectoren afspraken te maken. In deze context is ruimte te definiëren als ‘de mogelijkheid om af te wijken

van een regel, een afspraak' (Van Dale, 2018). Een meer basisbetekenis in Van Dale (2018) is 'een plaats om zich uit te breiden, uit te strekken of te bewegen' (Van Dale, 2018). De contextuele- en basisbetekenis verschillen van elkaar. De contextuele betekenis heeft betrekking op de mate waarin iemand af kan wijken van afspraken, de basisbetekenis op de eigenschappen van een fysieke plaats. Tegelijkertijd is er overeenkomst doordat beide betekenissen verwijzen naar het al dan niet gebonden zijn aan bepaalde beperkingen of grenzen. Aan de hand van deze analyse kan 'ruimte' als metafoor gemarkeerd worden.

De USAS-tagger plaatste de metaforen in (15) – (18) onder de categorie 'Aantallen en afmetingen'. In voorbeeld (15) – (17) wordt gesteld dat beleid 'ruimte' moet bieden voor een bepaalde handeling. Op deze manier wordt conceptuele informatie van de grootte van een ruimte betrokken op de mogelijkheden die regelgeving biedt. Burgers, ondernemers of instanties die met deze regelgeving te maken hebben, bevinden zich 'binnen' deze ruimte (voorbeeld 18). Wanneer de regelgeving of verplichtingen veel mogelijkheden bieden, is er sprake van 'veel ruimte' (voorbeeld 16 en 17). Dit impliceert dat wanneer er meer regelgeving is, er minder 'ruimte' wordt geboden voor het uitvoeren van een bepaalde handeling. Deze voorbeelden en verbanden laten zien op welke manier liberalen eigenschappen van een ruimte (brondomein) toepassen op de mate van regelgeving rondom een onderwerp (doeldomein). Deze conceptuele metafoor is aan te duiden als VERPLICHTING/OVEREENKOMST IS EEN CONTAINER (Lakoff et al., 1991). Hoewel in de voorbeelden 'container' niet expliciet genoemd wordt, kan gesteld worden dat een ruimte met bepaalde grenzen vergelijkbaar is met een container. Daarom is de genoemde conceptuele metafoor gehanteerd.

Aan de hand van de conceptuele inhoud functioneert de metafoor als reasoning device, door een probleem, evaluatie en oplossing te framen. Het frame dat de metafoor stelt, is te verbinden aan primaire liberale standpunten. Zoals eerder werd gesteld, is de denkwijze van liberale partijen gebaseerd op vrijheid voor het individu (Parlement & Politiek, 2018). Een van de liberale opvattingen is dat de staat zo min mogelijk moet ingrijpen in economische en maatschappelijke ontwikkeling (Parlement & Politiek, 2018). Deze conceptuele metafoor impliceert het probleem dat veel regelgeving en beleid kunnen leiden tot 'minder ruimte' voor burgers en bedrijven (voorbeeld 16 – 17). Dit kan door de doelgroep van de liberalen, over het algemeen ondernemers en hoogopgeleiden (Parlement & Politiek, 2018), als negatief geëvalueerd worden. De oplossing die geboden wordt, is om beleid (voorbeeld 15) en verplichtingen (voorbeeld 17) te beperken, zodat er voldoende 'ruimte' blijft voor onderlinge afspraken of voor ondernemerschap. De boodschap die aan de hand van de conceptuele metafoor gecommuniceerd wordt, gericht op het bieden van 'ruimte' binnen beleid, is te

verbinden aan de liberale opvatting dat de overheid een beperkte rol moet hebben in economie en maatschappij.

Sociaaldemocraten maakten op een andere manier gebruik van metaforen uit de categorie ‘Aantallen en afmetingen’.

(19) “*Directeur-groootaandeelhouders krijgen minder mogelijkheden om winsten lange tijd **onbelast** te laten; inkomen en vermogen in box 2 van het belastingstelsel worden **zwaarder belast**.*” (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(20) “*Topinkomens worden **zwaarder belast**.*” (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(21) “*We gaan vermogens eerlijker **belasten**: mensen met weinig spaargeld gaan minder betalen, mensen met veel kapitaal meer.*” (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(22) “*Erfenissen van grote vermogens worden **zwaarder belast**.*”
(Verkiezingsprogramma GroenLinks)

Hoewel het woord ‘belasting’ door beide stromingen op vergelijkbare wijze gebruikt wordt, werden de woorden ‘belast(en)’ en ‘onbelast’ in dit corpus alleen door sociaaldemocraten gebruikt. Voor de MIP-analyse is uitgegaan van voorbeeld (21). De contextuele betekenis van ‘belasten’ in voorbeeld (21) is te definiëren als ‘bezwaren met een geldelijke verplichting, belasting heffen van of over’ (Van Dale, 2018). De basisbetekenis van belasten heeft betrekking op een fysieke last en wordt door Van Dale (2018) gedefinieerd als ‘lasten, gewichten plaatsen op’. De twee betekenissen verschillen van elkaar. De contextuele betekenis heeft betrekking op een financiële verplichting, de basisbetekenis op een fysieke last. Tegelijkertijd is er overeenkomst doordat beide betekenissen betrekking hebben op een last in de vorm van een gewicht dat iemand met zich ‘meedraagt’, dat iemand ‘bezwaart’. ‘Belasten’ is daarom geïdentificeerd als metafoor.

De USAS-tagger plaatste de metaforen in (19) – (22) onder de categorie ‘Aantallen en afmetingen’. Er wordt in (19), (20) en (21) gesproken over ‘zwaarder belasten’. Hiermee wordt conceptuele inhoud van een fysiek gewicht overgebracht op een hoeveelheid te betalen geld. Des te groter de hoeveelheid, des te zwaarder is het gewicht. Wanneer er over een bepaald gedrag geen geld betaald hoeft te worden, is dit bedrag ‘onbelast’ (voorbeeld 19). Gesteld kan worden dat sociaaldemocraten, op overkoepelend niveau, eigenschappen van een fysieke last

(brondomein) toepassen op een financiële verplichting (doeldomein). Deze conceptuele metafoor is aan te duiden als VERPLICHTING IS EEN FYSIEKE LAST (Lakoff et al., 1991).

Als reasoning device stelt de metafoor een frame, waarmee een probleem, evaluatie en oplossing gesuggereerd wordt. Dit frame is te herleiden tot bepaalde sociaaldemocratische opvattingen. Zoals eerder gesteld, is een van de speerpunten van sociaaldemocraten het bestrijden van ongelijkheid en het verbeteren van de sociaaleconomische positie van arbeiders (Parlement & Politiek, 2018). Een middel voor het bereiken van deze gelijkheid is, in de ogen van sociaaldemocraten, progressieve belastingheffing. In deze vorm van belastingheffing worden vermogens belast naar grootte, waarbij geldt: hoe groter het vermogen, des te meer belasting betaald wordt. In voorbeeld (19) wordt het probleem geïmpliceerd dat mensen met grote vermogens op dit moment te weinig last ‘dragen’. Dit kan negatief geëvalueerd worden door de achterban van sociaaldemocraten, arbeiders en middenklasse, die een grotere ongelijkheid zien tussen zichzelf en de ‘grotere’ inkomens. De oplossing hiervoor komt duidelijk naar voren in (21), waar wordt gesteld dat mensen met grotere vermogens ‘zwaarder belast’ moeten worden. Dit betekent dat zij meer geld moeten betalen. Op deze manier wordt belasting, aan de hand van de conceptuele metafoor, in het frame van een last geplaatst. Dit frame is in lijn met de eerdergenoemde sociaaldemocratische opvatting dat sociaaleconomische gelijkheid bereikt kan worden door progressieve belastingheffing.

Lichaam en individu

De derde categorie waarin opvallende verschillen in metafoorgebruik tussen de twee stromingen zijn gevonden, is ‘Lichaam en individu’. De liberalen gebruikten metaforen uit deze categorie, onder andere, wanneer zij over de welvaart van het land spraken.

(23) “Nederland is in de afgelopen decennia **uitgegroeid** tot een van de meest welvarende landen ter wereld. De hoge economische **groei** uit het verleden zal in de toekomst echter niet meer zo vanzelfsprekend zijn.” (Verkiezingsprogramma VVD)

(24) “...verschillen in levensverwachting, afgenomen economische **groei** en een uitdagende verhouding in aantallen werkenden versus nietwerkenden.” (Verkiezingsprogramma D66)

(25) “... maar miskennen ook de inspanningen van de Nederlanders wanneer ze de economische **groei** direct weer willen verbrassen.” (VVD, plenaire vergadering)

(26) “De economie **groeit** weer harder dan de jaren hiervoor.” (VVD, plenaire vergadering)

‘Groeï’, en woorden die hier betrekking op hebben, kwamen regelmatig terug in de verkiezingsprogramma’s en uitingen tijdens plenaire debatten van liberalen. Zij deden dit, onder andere, wanneer zij spraken over de economische ontwikkeling van Nederland. Voor de MIP-analyse is uitgegaan van ‘groeï’ in voorbeeld (23). De contextuele betekenis van ‘groeï’ is ‘het groter worden van verenigingen, stromingen, partijen, de economie enz.’ (Van Dale, 2018). De basisbetekenis is ‘het toenemen in grootte van levende wezens of hun organen’ (Van Dale, 2018). De twee betekenissen verschillen van elkaar. De eerste gaat over maatschappelijke en economische structuren, de tweede over levende wezens. De betekenissen komen echter ook overeen, ze hebben beide betrekking op een toename in grootte. Aan de hand van deze analyse is ‘groeï’ geïdentificeerd als metafoor.

De USAS tagger kenmerkte de metaforen in (23) – (26) als onderdeel van de categorie ‘Lichaam en individu’. In voorbeeld (26) wordt gesteld dat een economie die zich succesvol ontwikkelt ‘hard groeit’. Wanneer economische ontwikkeling afneemt, neemt de ‘groeï’ af (voorbeeld 24). Daarnaast wordt gesteld dat Nederland is ‘uitgegroeï tot een van de meest welvarende landen ter wereld’, waarmee wordt geïmpliceerd dat toename van welvaart een vorm van ‘groeï’ is. Deze voorbeelden geven inzicht in de manier waarop liberalen eigenschappen van de groei van een levend wezen (brondomein) toepassen op economische ontwikkeling (doeldomein). Op basis van de besproken conceptuele inhoud is deze conceptuele metafoor aangeduid als ECONOMISCHE ONTWIKKELING IS GROEI. De Master Metaphor List (Lakoff et al., 1991) bood hier geen passende benaming voor.

Het frame dat de metafoor als reasoning device stelt, is te koppelen aan liberale standpunten. Eerder is gesteld dat de denkwijze van liberalen grotendeels gebaseerd is op vrijheid voor het individu (Parlement & Politiek, 2018) en dat zij deze vrijheid ook betrekken op de rol van de overheid in de maatschappij en economie. In (23) wordt het probleem gesteld dat economische groei niet vanzelfsprekend is. Dit impliceert dat wanneer niet aan bepaalde voorwaarden voldaan wordt, zoals voldoende ‘ruimte’ om te ondernemen, de ‘groeï’ stagneert. Afname van economische groei leidt tot minder welvaart, wat negatief geëvalueerd kan worden. Vervolgens zou een oplossing kunnen zijn om ervoor te zorgen dat deze groei bevestigd wordt,

onder andere door het geven van ‘ruimte’. Dit frame sluit aan bij de liberale denkwijze met betrekking tot een afzijdige rol van de overheid in de economie en maatschappij.

De sociaaldemocraten maken op een andere manier gebruik van metaforen uit de categorie ‘Lichaam en individu’.

(27) “We stoppen belastingontwijking en **saneren** de financiële sector”
(verkiezingsprogramma GroenLinks)

(28) “We **saneren** de sector met strenge regels en door illegale praktijken harder aan te pakken.” (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(29) “Een **gezond** bedrijfsleven heeft baat bij betrokken werknemers.”
(Verkiezingsprogramma PvdA)

(30) “Zie de Miljoenennota, bladzijde 15. Dat ziet er niet **gezond** uit.” (GroenLinks, plenaire vergadering)

GroenLinks spreekt over het saneren van een ‘ongezonde’ financiële sector. Voor de MIP-analyse is uitgegaan van ‘saneren’ (voorbeeld 22). De betekenis die in deze context bij ‘saneren’ past, is ‘weer voor een functie of doel geschikt maken’ (Van Dale, 2018). Een meer basisbetekenis heeft betrekking op het ‘gezond maken’ (Van Dale, 2018). De twee betekenissen verschillen van elkaar; de eerste gaat over het weer werkend maken van een object, de tweede over het gezond maken van een levend organisme. Tegelijkertijd komen de betekenissen overeen. Beiden hebben betrekking op een handeling die ten opzichte van een object uitgevoerd moet worden, zodat het weer naar de oude staat terugkeert. Op basis van deze analyse kan gesteld worden dat ‘saneren’ een metafoor is.

De USAS tagger plaatste de metaforen in (27) – (30) onder de categorie ‘Lichaam en individu’. In voorbeeld (30) wordt gesproken over een ongezond scenario in de Miljoenennota, dat betrekking heeft op de financiële situatie van het land. Hiermee worden eigenschappen van een ziek organisme toegepast op de slecht functionerende financiële sector. Daarnaast stelt GroenLinks in (27) en (28) dat zij de financiële sector weer ‘gezond’ zullen maken, ervoor zorgen dat het weer functioneert. Op deze manier worden eigenschappen van een verzorger toegepast op de overheid. De voorbeelden laten zien op welke manier de sociaaldemocraten

eigenschappen van een ziek wezen (brondomein) toepassen op de financiële sector (doeldomein). Deze conceptuele metafoor is aangeduid als *ECONOMISCHE SCHADE IS FYSIEK LETSEL* (Lakoff et al., 1991). Hoewel economische schade hier niet expliciet genoemd wordt, kan een slecht functionerende economie wel economische schade leiden. Dit is vergelijkbaar met de manier waarop ‘ongezondheid’ kan leiden tot fysiek letsel. Daarom is hier de genoemde conceptuele metafoor aangehouden.

Als reasoning device stelt de conceptuele metafoor een frame voor een probleem, evaluatie en oplossing. In dit frame zijn belangrijke sociaaldemocratische begrippen terug te zien. Een van de sociaaldemocratische beginselen is dat de economie gecontroleerd moet worden door middel van regulering vanuit de staat (Parlement & Politiek, 2018). Het probleem dat in (30) gesteld wordt, is dat de financiële sector ziek of ongezond is. De sociaaldemocraten impliceren een negatieve evaluatie van een ‘ongezonde economie’, door te stellen dat de financiële sector gesaneerd moet worden in (27) en (28). Daarnaast wordt in voorbeelden (27) en (28) de oplossing geïmpliceerd dat de sector gesaneerd moet worden, door strenge regels en een ‘harde aanpak’ vanuit de overheid. Op deze manier wordt de economie in het frame van een ongezond wezen geplaatst en wordt tegelijkertijd de boodschap gecommuniceerd dat de overheid een betrokken rol moet hebben in de economie. Deze boodschap sluit aan bij de sociaaldemocratische opvatting dat de overheid een actieve rol moet hebben in regulering van de economie.

Substanties en materialen

In twee van de meest voorkomende categorieën werden geen opvallende patronen in inhoudelijke verschillen gevonden. Een daarvan was de metafoorcategorie ‘Substanties en materialen’. Zowel de liberalen als de sociaaldemocraten gebruikten deze categorie om te spreken over ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid.

(31) “Voor de verdere uitvoering van de Energieagenda moeten we **helderheid** hebben over de opgave die er nog ligt. (D66, plenaire vergadering)

(32) “Er ontbreekt een **helder** overzicht waarin de feiten op een rij staan.” (D66, plenaire vergadering)

(33) “...dan moet je **helderheid** geven op die drie terreinen.” (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(34) “*Het is glashelder dat de inzet van het kabinetsbeleid in de afgelopen jaren...*”
(GroenLinks, plenaire vergadering)

De liberalen en sociaaldemocraten gebruiken beiden de term ‘helder’ om te spreken over de duidelijkheid van kwesties. Voor de MIP-analyse is uitgegaan van het gebruik van ‘helder’ in (32). In deze context is ‘helder’ te definiëren als ‘duidelijk’ (Van Dale, 2018). De basisbetekenis heeft betrekking op de fysieke eigenschappen van een bepaald materiaal, en wordt door Van Dale (2018) gedefinieerd als ‘volkomen doorzichtig’ (Van Dale, 2018). De betekenissen verschillen van elkaar. De contextuele betekenis doelt op de mate van duidelijkheid, in dit geval van een overzicht, de basisbetekenis op de doorzichtigheid van een voorwerp. Tegelijkertijd is er overeenkomst doordat beide betekenissen duiden op een visuele component. Aan de hand van deze analyse is ‘helder’ geïdentificeerd als metafoor.

Door de USAS tagger werden de metaforen in (31) – (34) onder de categorie ‘Substanties en materialen’ geplaatst. In voorbeelden (31) – (34) wordt gesteld dat bepaalde kwesties in meerdere of mindere mate ‘helder’ kunnen zijn. Wanneer een kwestie duidelijk is, is deze helder, doorzichtig. Een kwestie die niet duidelijk is, is ondoorzichtig. Op deze manier wordt conceptuele inhoud van de doorzichtigheid van een voorwerp (brondomein) toegepast op de duidelijkheid ten opzichte van een kwestie (doeldomein). Deze metafoor kan aangeduid worden als BEGRIJPEN IS ZIEN (Lakoff et al., 1991). Hoewel ‘begrijpen’ niet expliciet genoemd wordt in de voorbeelden, kan gesteld worden dat een onduidelijke situatie kan leiden tot minder begrip van de betreffende situatie of kwestie. Op basis van deze redenering is de genoemde benaming voor de conceptuele metafoor geselecteerd.

Uit de voorbeelden is een deel van een frame te herleiden dat door de conceptuele metafoor, als reasoning device, gesteld wordt. De oplossing die in voorbeelden (31) – (34) gesuggereerd wordt, is dat duidelijkheid verschaft moet worden. Hieruit kan het probleem afgeleid worden dat een bepaalde kwestie of situatie niet helder, onduidelijk, is. Dit probleem werd echter niet in de voorbeelden gesteld. Het probleem en de oplossing zijn niet te verbinden aan de primaire overtuigingen van een van de twee stromingen.

Algemeen en abstract

De tweede categorie waarbij geen opvallende patronen in inhoudelijke verschillen werden gevonden, was de categorie ‘Algemeen & abstract’. Zowel liberalen als sociaaldemocraten gebruikten metaforen uit deze categorie om te spreken over het beëindigen van activiteiten in kolencentrales.

(35) *“Dat betekent dat als een kolencentrale ergens in Europa wordt **gesloten**...”*
(Verkiezingsprogramma VVD)

(36) *Hiermee voorkomen we dat bijvoorbeeld duurzame investeringen in Nederland het juist mogelijk maken dat in het buitenland vervuilendere centrales kunnen worden **geopend**.”* (Verkiezingsprogramma VVD)

(37) *“Deze kabinetsperiode **sluiten** we de kolencentrales.”* (Verkiezingsprogramma GroenLinks)

(38) *“De helft van alle Nederlandse kolencentrales is in één kabinetsperiode **gesloten**.”* (PvdA, plenaire vergadering)

Partijen van beide stromingen spraken over het ‘sluiten’ van kolencentrales in Nederland. Om de identificatie van de talige metaforen in (35) – (38) te illustreren, wordt de MIP-analyse van ‘sluiten’ in (37) uiteengezet. In deze context is ‘sluiten’ te definiëren als ‘de activiteiten staken, geen publiek meer toelaten’ (Van Dale, 2018). De basisbetekenis is ‘toedoen, dichtmaken, afsluiten’ (Van Dale, 2018). Er is sprake van verschil tussen de betekenissen doordat de contextuele betekenis betrekking heeft op het beëindigen van activiteiten en de basisbetekenis op het ‘dichtmaken van een voorwerp’. Tegelijkertijd is er enige mate van overeenkomst. Beide betekenissen doelen op een situatie waarin iets gestopt wordt. Op deze manier is ‘sluiten’ geïdentificeerd als metafoor.

Middels de USAS tagger zijn de metaforen in (35) – (38) onder de categorie ‘Algemeen en abstract’ geplaatst. In (35), (37) en (38) wordt een bedrijf dat activiteiten staakt als ‘gesloten’ aangeduid. Een organisatie die wel actief is, wordt als ‘geopend’ besproken, zoals in (36). De voorbeelden laten zien hoe beide stromingen conceptuele inhoud met betrekking tot een situatie van open of geslotenheid (brondomein), bijvoorbeeld van een gebouw, toepassen op het beëindigen van de activiteiten van een bedrijf (doeldomein). Deze metafoor kan aangeduid

worden als ACTIVITEITEN BEËINDIGEN IS AFSLUITEN. De benaming voor de conceptuele metafoor kon niet herleid worden uit de Master Metaphor List (Lakoff et al., 1991), deze is daarom bepaald op basis van de besproken conceptuele inhoud.

Als reasoning device stelt de conceptuele metafoor een frame voor een probleem, evaluatie en oplossing. In voorbeeld (36) wordt probleem gesteld dat kolencentrales op dit moment nog ‘open’ zijn. Dit kan negatief geëvalueerd worden, bijvoorbeeld omdat de centrales slecht voor het milieu zijn (voorbeeld 36). In voorbeelden (35), (37) en (38) wordt gesteld dat kolencentrales ‘gesloten’ moeten worden. Dit frame kan echter niet gekoppeld worden aan de primaire beginselen van een van de twee stromingen.

Conclusie

In deze scriptie is onderzocht in welke mate Nederlandse liberale en sociaaldemocratische partijen verschillen in metafoorgebruik, waarbij hun communicatie-uitingen in verkiezingsprogramma’s en plenaire debatten zijn geanalyseerd.

De eerste deelvraag was: in welke mate komen er verschillende soorten metaforen voor in de communicatie van de liberalen en sociaaldemocraten? Uit de kwantitatieve analyse is gebleken dat de stromingen, tot op zekere hoogte, verschillen in de mate waarin zij gebruik maken van bepaalde metafoorcategorieën. De sociaaldemocratische partijen maakten, ten opzichte van de liberale partijen, relatief meer gebruik van metaforen uit de categorie ‘Kunst en ambacht’ en uit de categorie ‘Leven en levende objecten’. In de communicatie van liberale partijen kwamen relatief vaker metaforen voor uit de categorieën ‘Aantallen en afmetingen’, ‘Wereld en milieu’ en ‘Psyche’. Deze statistisch significante verschillen werden echter slechts voor een beperkt aantal categorieën gevonden.

De tweede deelvraag was: op welke manier verschillen de twee stromingen in het gebruik van dezelfde metafoorcategorieën? Uit onderzoek van de patronen in de categorieën ‘Beweging en locatie’, ‘Aantallen en afmetingen’ en ‘Lichaam en individu’ is gebleken dat liberalen, aan de hand van conceptuele metaforen, overwegend frames stellen waarmee vrijheid voor het individu gecommuniceerd wordt. Dit frame is te herleiden tot de liberale overtuiging dat de overheid een afzijdige rol moet hebben in de economie en samenleving (Parlement & Politiek, 2018). Sociaaldemocraten gebruikten metaforen uit dezelfde categorie om een boodschap te framen met betrekking tot regulering van de economie en het tegengaan van ongelijkheid. Dit frame is te herleiden tot de sociaaldemocratische opvatting dat de overheid een betrekkelijk actieve rol moet hebben in de maatschappij en economie. Er werden echter

geen opvallende patronen in inhoudelijke verschillen aangetroffen bij de categorieën 'Substanties en materialen' en 'Algemeen en abstract'.

Concluderend kan gesteld worden dat liberalen en sociaaldemocraten enerzijds verschillen vertonen in metafoorgebruik in verkiezingsprogramma's en plenaire vergaderingen. Liberalen gebruikten verschillende conceptuele domeinen in meerdere mate dan de sociaaldemocraten, en andersom. Daarnaast vertonen de stromingen verschil in de manier waarop zij, aan de hand van metaforen uit dezelfde categorie, een verschillende boodschap framen die aansluit bij hun primaire politieke overtuigingen. Anderzijds heeft deze scriptie overeenkomsten aangetoond in het metafoorgebruik van de Nederlandse liberalen en sociaaldemocraten. De statistisch significante verschillen werden slechts voor een beperkt aantal categorieën gevonden. Daarnaast werden bij de inhoudelijke analyse van de vijf meest voorkomende categorieën geen verschillende patronen herkend in het gebruik van twee van de categorieën.

Discussie

Een verklaring voor de gevonden verschillen in de kwantitatieve en kwalitatieve analyses van deze scriptie kan liggen in de functies van metaforen. Eerder onderzoek heeft gesteld dat metaforen enerzijds functioneren als linguïstische elementen (framing devices) en anderzijds als dragers van belangrijke conceptuele inhoud (reasoning devices) (Burgers et al., 2016; Joris et al., 2014). In de kwalitatieve analyse is geïllustreerd op welke manier de stromingen verschillende frames creëren die aansluiten op hun primaire politieke overtuigingen. Beide stromingen maakten gebruik van talige metaforen uit dezelfde overkoepelende categorieën. Op conceptueel niveau droegen de metaforen als reasoning devices echter verschillende conceptuele inhoud (probleem, evaluatie en oplossing), waarmee een verschillend frame gesteld werd. Liberalen creëerden overwegend frames met betrekking tot vrijheid in de samenleving en economie, te herleiden tot de liberale opvatting dat de overheid een passieve rol moet hebben. Sociaaldemocraten creëerden frames waarbij het bestrijden van ongelijkheid in de samenleving centraal stond, te herleiden tot de sociaaldemocratische opvatting dat de overheid een actieve rol moet hebben in de samenleving en economie. Dit laat zien dat de verschillende politieke overtuigingen waarop politieke stromingen gebaseerd zijn, kunnen resulteren in verschillende conceptuele inhoud. Middels deze verschillende conceptuele inhoud kunnen politieke stromingen verschillende frames creëren, waarmee ze hun eigen boodschap communiceren. Op deze manier zijn de verschillen in metafoorgebruik te verklaren aan de hand van de functies van metaforen als framing devices én reasoning devices.

Op vergelijkbare wijze zouden de gevonden overeenkomsten in het metafoorgebruik van de politieke stromingen verklaard worden. Voorbeelden (31) – (34) lieten zien dat het woord ‘helder’, zowel door liberalen als sociaaldemocraten, gebruikt wordt om aan te duiden dat een situatie niet duidelijk is. Gesteld kan worden dat er geen sprake was invloed van verschillende achterliggende politieke overtuigingen, waardoor er geen verschil was in conceptuele inhoud. Dit leidde tot het gebruik van dezelfde conceptuele metafoor en werden de betreffende kwesties door beide stromingen in vergelijkbare frames geplaatst. De aangetoonde verschillen en overeenkomsten bevestigen zo de functies van metaforen als framing en reasoning devices en de invloed die politieke overtuigingen, middels de reasoning devices, op metaforisch taalgebruik kunnen hebben.

De relatie tussen primaire politieke beginselen en verschillend metaforisch taalgebruik werd al in eerdere literatuur gelegd. Lakoff (1996) stelde dat Amerikaanse liberale en conservatieve politici gebruik maakten van hetzelfde conceptuele domein, een familie, om over de staat te denken en spreken. De liberalen gaven hierbij echter de voorkeur aan de staat als ‘Nurturant Parent’, wat te herleiden is tot de opvatting van Amerikaanse liberalen dat de overheid een actieve rol moet spelen in het bereiken van gelijkheid in de maatschappij (Lakoff, 2002). Conservatieven bespraken de staat in termen van een ‘Strict Father’, te herleiden tot de overtuiging van Amerikaanse conservatieven dat de overheid een beperkte rol moet hebben in economie en maatschappij (Lakoff, 2002). Cienki (2005) onderzocht het metafoorgebruik van de conservatieve politicus Bush en de liberale politicus Al Gore en bevestigde deels het theoretische voorstel van Lakoff (2002). Hoewel beide politici gebruik maakten van beide metaforische modellen, maakte Bush betrekkelijk meer gebruik van SF-metaforen en de liberaal Al Gore meer van de NP-metaforen. Onderzoek naar metafoorgebruik van politieke stromingen in het Verenigd Koninkrijk toonde aan dat de Conservative Party (centrumrechts) overwegend vaker de ‘container metafoor’ gebruikte en de British National Party (extreemrechts) vaker de ‘natuurramp metafoor’. In de kwalitatieve analyse van deze scriptie zijn vergelijkbare relaties tussen politieke denkbeelden en metafoorgebruik aangetoond, waarmee verdere onderbouwing voor de invloed van politieke denkbeelden op metaforisch taalgebruik is geleverd.

Literatuur op het gebied van metafoorgebruik door Nederlandse politici beperkte zich voornamelijk tot de metaforische kracht van het taalgebruik van de politicus Geert Wilders (De Landtsheer et al., 2011). De Landtsheer et al. (2011) gebruikten hiervoor de metafoorindex. Deze index analyseert taalgebruik op de frequentie van metaforen, de intensiteit van deze metaforen en de categorie waaronder ze te plaatsen zijn. Een hoge index duidt op een sterk metaforische stijl, een lage index op een zwakkere metaforische stijl. Uit deze analyse bleek

dat de rechts-extremistische ideologie van Geert Wilders resulteerde in een ‘sterk metaforische stijl’. Hiermee werd een relatie gesuggereerd tussen de inhoud van zijn taalgebruik, met betrekking op extreemrechtse thema’s, en de metaforische kracht van dit taalgebruik. Hoewel in de huidige scriptie niet de metafoorindex als methode is toegepast, is wel de relatie gelegd tussen politieke denkbeelden en metafoorgebruik. Door het metafoorgebruik van Nederlandse liberale partijen (VVD en D66) en sociaaldemocratische partijen (GroenLinks en PvdA) te analyseren, is het metafoorgebruik van Nederlandse politieke partijen verder in kaart gebracht. Op deze manier is een aanvulling geleverd op bestaande literatuur op het gebied van metafoorgebruik door Nederlandse politici.

De huidige scriptie kende een aantal beperkingen. In de eerste plaats was er sprake van een matige Cohen’s Kappa in de kwantitatieve analyse. Dit duidt op een matige interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de identificatie van metaforen aan de hand van de MIP (Pragglejaz Group, 2007). Hieruit kan geconcludeerd worden dat de twee codeurs de MIP niet geheel volgens dezelfde methode toegepast hebben. Een gevolg hiervan kan zijn dat niet alle metaforen geïdentificeerd en betrokken zijn in de analyse, of dat bepaalde metaforen onterecht zijn meegenomen in de analyse. Dit betekent dat de resultaten van vervolgonderzoek enigszins af kunnen wijken van de resultaten in dit onderzoek. Om invloed hiervan op de interne validiteit van de huidige scriptie te voorkomen, is voor de uiteindelijke codering van metaforen de codering van één codeur aangehouden. Voor vervolgonderzoek is het raadzaam om codeurs voldoende bekend te maken met de MIP zodat een juiste identificatie van metaforen gewaarborgd wordt.

Een tweede beperking van dit onderzoek was de categorisatie van politieke partijen op basis van sociaaldemocratie en liberalisme. Hoewel D66 en de VVD beiden als overwegend liberaal te categoriseren zijn, lijkt er sprake te zijn geweest van verschillen op partij-niveau. Bij voorbeelden (13) – (16) is het met name de VVD die spreekt over ‘ruimte’. Dit kan te maken hebben met het feit dat de VVD overwegend als rechtse liberale partij wordt aangeduid en D66 als sociaal-liberale partij (Parlement & Politiek, 2018). De VVD hecht meer waarde aan ‘traditionele’ liberale waarden, zoals vrijheid voor het individu, dan D66 (Parlement & Politiek, 2018). In deze scriptie zijn echter beide partijen als liberaal aangeduid en zijn de mogelijke invloeden van deze verschillen op partij-niveau niet geanalyseerd. Voor vervolgonderzoek zou het daarom interessant zijn om de verschillen tussen individuele partijen verder uit te lichten door vergelijkbare analyses uit te voeren op partij-niveau. Analyse op het niveau van partijen zou kunnen leiden tot gedetailleerdere resultaten en een completer beeld van het metafoorgebruik in het Nederlandse politieke landschap.

Daarnaast zou in vervolgonderzoek de functie van metaforen in communicatie verder onderzocht kunnen worden. Eerdere literatuur heeft gesteld dat metaforen, naast linguïstisch element en drager van conceptuele inhoud, een communicatieve functie kunnen vervullen (Reijnierse, 2017; Steen, 2008). In de analyses van de huidige scriptie werden metaforen gevonden die deze stellingen lijken te ondersteunen.

(39) “*Dat kan voorkomen dat een bedrijf **prooi** wordt van een private equity-bedrijf dat het bedrijf wil **leegplukken**.*” (Verkiezingsprogramma PvdA)

(40) “*De **belasting** op arbeid is hoog...*” (Verkiezingsprogramma D66)

Zowel de woorden ‘prooi’ en ‘leegplukken’ (voorbeeld 39) als het woord ‘belasting’ in (40) zijn geïdentificeerd als metaforen. Op basis van analyses in eerdere literatuur (Reijnierse, 2017; Steen, 2008) is te stellen dat ‘belasting’ een meer geïntegreerd onderdeel van dagelijks taalgebruik is en dat ‘prooi’ en ‘leegplukken’ voorbeelden zijn van metaforen die vanwege hun communicatieve functie gebruikt worden. In deze scriptie is voornamelijk de relatie gelegd tussen de functies van metaforen als framing en reasoning devices en politieke overtuigingen. Het kan echter gesteld worden dat metaforen die om hun communicatieve functie gebruikt worden, zoals ‘leegplukken’ en ‘prooi’, in sterkere mate terug te koppelen zijn naar politieke overtuigingen. Om dit verband aan te tonen, zou in vervolgonderzoek de communicatieve functie van metaforen in politieke communicatie verder geanalyseerd moeten worden.

Middels deze scriptie is geprobeerd om meer inzicht te verkrijgen in het metafoorgebruik van Nederlandse politieke stromingen. Literatuur op dit gebied beperkte zich met name tot onderzoek naar het metafoorgebruik van de Nederlandse politicus Geert Wilders. De huidige masterscriptie heeft laten zien in welke mate en op welke manier de Nederlandse liberalen en sociaaldemocraten zowel verschillen als overeenkomsten vertonen in hun metafoorgebruik. Daarbij is inzicht geboden in de invloed van politieke denkbeelden op metafoorgebruik en framing. Op deze manier is het metafoorgebruik in het Nederlandse politieke landschap verder in kaart gebracht en een bijdrage geleverd aan internationaal onderzoek op het gebied van metafoorgebruik door politici.

Referenties

- Archer, D., Wilson, A., Rayson, P. (2002). Introduction to the USAS category system.
- Boeynaems, A., Burgers, C., Konijn, E. A., & Steen, G. J. (2017). The Effects of Metaphorical Framing on Political Persuasion: A Systematic Literature Review. *Metaphor and Symbol, 32*(2), 118-134.
- Burgers, C., Konijn, E. A., & Steen, G. J. (2016). Figurative Framing: Shaping Public Discourse Through Metaphor, Hyperbole, and Irony. *Communication Theory, 26*(4), 410-430.
- Charteris-Black, J., & Musolff, A. (2003). 'Battered hero' or 'innocent victim'? A comparative study of metaphors for euro trading in British and German financial reporting. *English for Specific Purposes, 22*(2), 153-176.
- Cienki, A. (2005). Metaphor in the "Strict Father" and "Nurturant Parent" cognitive models: Theoretical issues raised in an empirical study. *Cognitive Linguistics, 16*(2), 279-312.
- Deprez, A., & Raeymaeckers, K. (2010). Framing the first and second Intifada: A longitudinal quantitative research design applied to the Flemish press. *European Journal of Communication, 25*(1), 3-23.
- De Landtsheer, C. L. (2009). Collecting political meaning from the count of metaphor. *Metaphor and discourse, 59-78*.
- De Landtsheer, C. L. D., De Vries, P., & Vertessen, D. (2008). Political impression management: How metaphors, sound bites, appearance effectiveness, and personality traits can win elections. *Journal of political marketing, 7*(3-4), 217-238.
- De Landtsheer, Kalkhoven, L., & Broen, L. (2011). De beeldspraak van Geert Wilders, een Tsunami over Nederland?. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap, 39*(4), 5.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication, 43*(4), 51-58.
- Hänggli, R., & Kriesi, H. (2010). Political framing strategies and their impact on media framing in a Swiss direct-democratic campaign. *Political Communication, 27*(2), 141-157.
- Jacobs, K., & Spierings, N. (2014). ... Maar win je er stemmen mee? De impact van Twittergebruik door politici bij de Nederlandse Tweede Kamerverkiezingen van 12 september 2012. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, 42*(1), 22.
- Lakoff, G. (1992). The contemporary theory of metaphor.
- Lakoff, G. (1996/2002). Moral politics: How liberals and conservatives think. University of Chicago Press.

- Lakoff, G. (2010). Why it matters how we frame the environment. *Environmental Communication*, 4(1), 70-81.
- Lakoff, G., Espenson, A., Schwartz, A. (1991). Master metaphor list. *University of California at Berkeley*.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980/2003). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Musolff, A. (2000). Political imagery of Europe: A house without exit doors? *Journal of multilingual and multicultural development*, 21(3), 216-229
- Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. Bloomsbury Publishing.
- Ottati, V. C., Renstrom, R. A., & Price, E. (2014). The metaphorical framing model: Political communication and public opinion. *The power of metaphor: Examining its influence on social life*, 179-202.
- Ottati, V. C., & Renstrom, R. A. (2010). Metaphor and persuasive communication: A multifunctional approach. *Social and Personality Psychology Compass*, 4(9), 783-794.
- Piao, S., Bianchi, F., Dayrell, C., D'Egidio, A. and Rayson, P. (2015). Development of the multilingual semantic annotation system. In proceedings of the 2015 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics – Human Language Technologies (NAACL HLT 2015), Denver, Colorado, United States, pp. 1268-1274.
- Pragglejaz Group (2007). MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse. *Metaphor and symbol*, 22(1), 1-39.
- Reijniere, W.G. (2017). *The value of deliberate metaphor*. University of Amsterdam.
- Sopory, P., & Dillard, J. P. (2002). The persuasive effects of metaphor: A meta-analysis. *Human Communication Research*, 28(3), 382-419.
- Steen, G. (2007). *Finding metaphor in discourse: Pragglejaz and beyond*.
- Steen, G. J. (2011). The contemporary theory of metaphor—now new and improved!. *Review of Cognitive Linguistics. Published under the auspices of the Spanish Cognitive Linguistics Association*, 9(1), 26-64.
- Tiberius, C., & Schoonheim, T. (2014). *A Frequency Dictionary of Dutch: Core Vocabulary for Learners*. Routledge.
- Van den Bosch, A., Busser, G.J., Daelemans, W., & Canisius, S. (2007). An efficient memory-based morphosyntactic tagger and parser for Dutch. In F. van Eynde, P. Dirix,

- I. Schuurman, and V. Vandeghinste (Eds.), *Selected Papers of the 17th Computational Linguistics in the Netherlands Meeting*, Leuven, Belgium, pp. 99-114
- Van Donselaar, J., & Rodrigues, P. R. (Eds.). (2013). *Monitor racism and extremism: Achtste rapportage*. Amsterdam University Press
- Van Gorp, B. (2007). The constructionist approach to framing: Bringing culture back in. *Journal of communication*, 57(1), 60-78.